

Голові спеціалізованої вченої ради
Д 64.858.01 Харківського регіонального
інституту державного управління
Національної академії державного
управління при Президентіві України
д.держ.упр., професору Д.В. Карамішеву

ВІДГУК

офіційного опонента

на дисертаційну роботу Леонової Олени Олегівни на тему
“Механізми державного регулювання у сфері детінізації
економічних відносин в Україні”, подану до захисту на засіданні
спеціалізованої вченої ради Д 64.858.01 Харківського регіонального
інституту державного управління Національної академії державного
управління при Президентіві України на здобуття наукового
ступеня кандидата наук з державного управління за спеціальністю
25.00.02 – механізми державного управління

Актуальність теми досліджень

В умовах системної трансформації публічного управління значно зростає роль теоретичного і методологічного обґрунтування державного регулювання детінізації економічних відносин.

Після проголошення незалежності України економічна нестабільність надала можливість сховатись в тінь від держави тим, хто займався імпортом в Україну різноманітної продукції, що зробило неможливим розвиток внутрішнього товаровиробника. Країна почала жити за рахунок нелегального імпорту. Курс національної валюти ледь тримався за рахунок переказів мільярдів доларів від заробітчан та сировинного експорту. Тіньова економіка не лише знищувала чесну конкуренцію та змушувала українців шукати кращої долі за кордоном. Зростання неофіційної економічної діяльності забрало у

держави ресурси та можливості змінити ситуацію. Зупинити це могли лише негайні та радикальні дії. Нестабільність політичної ситуації, відсутність взаємності та чіткого розподілу функцій між виконавчими та законодавчими органами влади не призвели до повного виконання поставлених урядом стратегічних пріоритетів економічного та соціального розвитку України щодо забезпечення сталого економічного зростання, утвердження інноваційної моделі розвитку та соціальної переорієнтації економічної політики держави.

Тому на сьогодні українське суспільство вимагає реальних реформ та готове повною мірою підтримати того, хто почне їхнє впровадження. Представники суб'єктів господарювання та громадськості вже активно працюють у напрямку детінізації економічних відносин та очікують від найвищих ешелонів влади механізм конкретних кроків щодо створення конкурентної економіки в Україні.

Усе це обумовило необхідність удосконалення механізмів державного регулювання детінізації економічних відносин в Україні з позицій системного та комплексного підходів.

Зважаючи на вищевикладене, актуальність теми даного дослідження не підлягає сумніву.

Зв'язок роботи з напрямками наукових

досліджень, державними та регіональними програмами

Дисертаційне дослідження підготовлено відповідно до плану комплексної науково-дослідницької роботи кафедри економічної політики та менеджменту Харківського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України в рамках наукової теми: “Механізми взаємодії держави та бізнесу в умовах глобального інноваційного розвитку” (державний реєстраційний номер 0116U007247); особистий внесок дисертанта – розроблення й обґрунтування рекомендацій щодо вдосконалення механізмів державного регулювання у сфері детінізації економічних відносин в Україні.

**Ступінь обґрунтованості наукових досліджень,
висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх новизна**

Основні наукові положення, висновки і практичні рекомендації, що викладені у дисертації, є логічними, послідовними. Обґрунтованість представлених здобувачем наукових положень базується на аналізі офіційних статистичних матеріалів щодо державного регулювання детінізації економічних відносин.

Основні пропозиції, положення, висновки дисертанта достатньо обґрунтовані й мають елементи наукової новизни.

До результатів, особисто отриманих автором і таких, що містять ознаки наукової новизни, можна віднести наступні положення: “уперше” запропоновано та обґрунтовано застосування комплексного підходу до функціонування механізмів державного регулювання детінізації економічних відносин в Україні, який включає тісну взаємодію механізмів (правовий, адміністративний, економічний) та інструментів такого регулювання з метою моніторингу та виявлення тіньової економічної діяльності, що дасть можливість забезпечити ефективну і систематизовану діяльність державних органів, які здійснюють регулювання та контроль за детінізацією економічних відносин, та трансформувати її в конкретні заходи щодо реалізації напрямків та пріоритетів сталого розвитку України (с.147-172).

Певну вагу у теоретичному плані має наукова новизна щодо вдосконалення системного підходу до функціонування адміністративного механізму державного регулювання у сфері детінізації економічних відносин в Україні шляхом застосування таких інструментів як: виявлення тіньової економічної діяльності на основі фіктивної передачі товару на збереження; застосування кількох розрахункових рахунків в установах банків; фіктивного повернення товарів, прийнятих підприємством від суб'єктів господарської діяльності на реалізацію; тривалої реалізації необлікованих товарів; зниження кількості та ціни товару, прийнятого на реалізацію; фальсифікації даних про кількість реалізованих товарів (с.149-161), а також вдосконалення методичного

підходу до оцінки тіньової діяльності в економіці України із запровадженням у фінансову діяльність суб'єктів господарювання внутрішньої звітності за формою, запропонованою автором, що дозволить без безпосереднього втручання в технологічну діяльність підприємств виявити “неблагонадійні” суб'єкти господарчої діяльності (с.172-197).

Достовірність одержання результатів дослідження

Методологічною й теоретичною основою дисертаційного дослідження слугують фундаментальні положення теорії державного управління, а також наукові праці вітчизняних і зарубіжних вчених з питань державного регулювання детінізації економічних відносин.

У роботі застосовувались методи, які використовуються як на емпіричному, так і теоретичному рівнях, а саме: абстрактно-логічний – для уточнення та систематизації ознак і критеріїв визначення сутності механізму, механізму державного регулювання та тіньової економічної діяльності підприємств; діалектичний – історичний елемент діалектичного методу пізнання дослідження дозволяє виявити причин існування тіньових економічних процесів та є підставою глибоких теоретичних висновків щодо напрямів вдосконалення механізму державного регулювання детінізації економічних відносин; аналізу й синтезу – метод статистичних групувань за показниками даних Центрального банку України, обсягів та рівня тіньової економічної діяльності, коефіцієнтів складників інтегрального індексу економічної безпеки та інтегральні порогові значення складників економічної безпеки; індукції й дедукції, системний аналіз – для удосконалення організаційного забезпечення механізму прийняття управлінських та оперативних рішень з економічної діяльності суб'єктів господарювання; економіко-статистичний метод – вплив внутрішніх та зовнішніх загроз на тіньову економічну діяльність підприємств та її вплив на економічну безпеку країни; систематизації та узагальнення – під час розгляду нормативних документів та теоретичних джерел; метод порівняння – для проведення

аналітичної оцінки тіньової діяльності підприємства на основі аналізу незавершеного виробництва.

Достовірність практичних розробок автора підтверджені відповідними довідками впровадження.

Виходячи з цього можна зазначити, що висновки та пропозиції автора дисертації є достовірними.

Повнота викладу основних положень дисертації в опублікованих працях

Основні положення дисертації опубліковано у 16 наукових публікаціях, з них: 4 – статті у наукових фахових виданнях з державного управління, 1 стаття вміщена у закордонному виданні, 11 – у тезах доповідей у збірниках матеріалів науково-практичних заходів. Загальний обсяг публікацій, що належить особисто здобувачеві, становить 4,86 авт. арк. Опубліковані наукові праці та автореферат достатньо повно відображають результати проведених наукових досліджень. Результати дисертаційного дослідження оприлюднені на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях, у вітчизняних і зарубіжному збірниках наукових праць.

Теоретична та практична цінність дослідження для науки та практики

Дисертаційне дослідження являє собою конкретний внесок до науки, об'єктом якої є державне управління, який полягає в теоретико-методичному обґрунтуванні і розробки практичних рекомендацій вдосконалення механізмів державного регулювання у сфері детінізації економічних відносин в Україні.

У роботі здійснено огляд проблемного поля дослідження і уточнено зміст такого поняття, як “механізм державного регулювання у сфері детінізації економічних відносин”; уточнено сучасні парадигмальні рамки, зовнішні об'єктивні тенденції, закономірності та фактори, що визначають умови існування та функціонування тіньової економіки в Україні; визначено підходи

до державного регулювання детінізації економічних відносин за кордоном; уточнено методологічні положення формування становлення системи державного регулювання детінізації економічних відносин; обґрунтовано концептуальні засади удосконалення механізмів державного регулювання детінізації економічних відносин в Україні.

Наукові доробки і практичні рекомендації запроваджено в діяльність органів влади і установ, що здійснюють підготовку державних службовців на регіональному рівні, зокрема:

– враховано під час проведення моніторингу інформаційного наповнення офіційних веб-сайтів органів виконавчої влади та розробки пропозицій щодо забезпечення загальної координації діяльності державних органів з питань розвитку інформаційного суспільства (довідка про впровадження Державного агентства з питань електронного урядування від 26.10.2018 № 1/06-1-2228);

– покладено в основу чинної Стратегії довготермінового розвитку української економіки використання аналітичних матеріалів та запропонованих автором теоретичних засад детінізації економічних відносин на базі розробленого комплексного підходу з застосуванням правових, адміністративних та економічних механізмів державного регулювання, що сприяють виявленню джерел тінізації економіки (довідка про впровадження Департаменту фінансів Харківської обласної державної адміністрації від 25.10.2018 № 03-01-18/01);

– доповнили фактологічну основу дисциплін “Монетарна політика і регулювання банківської та біржової діяльності” та “Державне регулювання економіки”, які викладаються на кафедрі економічної політики та менеджменту Харківського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентіві України, а також було апробовано відповідні матеріали для лекційних і семінарських занять (акт про впровадження від 30.10.2018 № 01-1458/07-11).

Відтак, практичні розробки щодо вдосконалення механізмів державного регулювання детінізації економічних відносин допоможуть органам влади

покращити управління у цій сфері.

Оцінка оформлення дисертації і змісту автореферату

Дисертація та автореферат оформлені згідно з вимогами МОН України. Зміст автореферату повністю ідентичний основним положенням дисертації.

Робота написана науковим стилем, її оформлення відповідає існуючим стандартам, у тексті роботи зроблені необхідні посилання на цитовані джерела. Автореферат дисертаційної роботи розкриває зміст проведеного дослідження і не містить інформації, відсутньої в дисертації.

Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Основний зміст дисертації викладено на 202 сторінках друкованого тексту. Робота містить 19 таблиць, 17 рисунків. Список використаних джерел налічує 299 найменувань, розміщених на 30 сторінках, з них 19 – іноземною мовою.

Дискусійні положення і критичні зауваження по роботі

1. Простежується деяка диспропорція між наведеним у першому розділі аналізом змісту поняття “механізм державного регулювання у сфері детінізації економічних відносин” (стор. 38-41), авторським визначенням цього ж поняття, що дається дисертантом (стор. 48-50), – з одного боку, та глибиною дисертаційного дослідження, де не завжди враховуються якісні видозміни стану об’єкту (державне регулювання у сфері детінізації економічних відносин) під час впливу держави на нього, – з іншого боку.

2. Практична значущість дисертації значно б підвищилася, якби запропонований метод оцінювання рівня тіньової економіки на мікроекономічному рівні за допомогою аналізу податкових перевірок (стр. 90-95) було б проілюстровано на прикладі реальних даних.

3. Потребує деякого уточнення визначення змісту правового механізму (стор. 116-120). По-перше, роботу прикрасило б визначення завдань і конкретних очікуваних результатів щодо оновлення цього механізму за

рахунок певних нових елементів, які якраз і розкриватимуть сутність нового державницького погляду на стратегічний довгостроковий розвиток України. По-друге, на наш погляд, в контексті теми дисертаційного дослідження коректніше зазначати та використовувати поняття “організаційно-правовий механізм державного регулювання” фінансових потоків. По-третє, запропоновані напрями вдосконалення за своє суттю мають різну “вагу”, на чому теж слід було б зацентувати увагу. І, по-четверте, бажано було б навести конкретну мету належної координації усіх дій на усіх рівнях, без якої неможливо забезпечити розвиток запропонованих механізмів державного регулювання у сфері детінізації економічних відносин.

4. Протягом усієї роботи варто було б постійно керуватися логічною “ув’язкою” з тим провідним і сучасним, на що варто рівнятися Україні, оскільки дисертаційна робота містить деякою мірою неповні логічні зв’язки між положеннями з першого і другого розділів (наприклад, підрозділи 1.3, 2.2, 3.3) та ідеями і пропозиціями здобувача, що містяться у підрозділах 3.2 і 3.3.

5. Доцільним було б зосередити увагу на превентивних заходах щодо попередження суб’єктів господарювання з боку держави “не йти” шляхом тінізації економічної діяльності. Досвід багатьох держав, що розвиваються, переконує в їх ефективності.

6. У роботі дисертант робить значний акцент на уточнену класифікацію складових частин економічної діяльності (підрозділ 1.1., рис. 1.1). На нашу думку, потрібно було б виділити та розглядати тіньову економіку як окреме самостійне явище. Проте висновок автора щодо визначення складових неофіційної економіки та виділення, що треба відносити до тіньової економіки тільки підсилив би практичне спрямування дослідження.

7. Варто також звернути увагу на оформлення основної частини дисертації. Так, окремі рисунки доцільно було б винести у додатки.

У цілому висловлені зауваження не знижують наукової цінності та практичного значення дисертаційної роботи і не впливають на її загальну позитивну оцінку.

Загальний висновок

Дисертаційна робота Леонової Олени Олегівни на тему “Механізми державного регулювання у сфері детінізації економічних відносин в Україні” є завершеною науковою роботою, що виконана на актуальну тему, в якій отримані науково-обґрунтовані результати, що в сукупності вирішують конкретне наукове завдання, яке полягає в обґрунтуванні теоретичних положень і розробці практичних рекомендацій щодо вдосконалення механізмів державного регулювання у сфері детінізації економічних відносин в Україні.

Наукові положення, висновки та практичні рекомендації є результатом проведених досліджень, що знайшли відображення у дисертаційній роботі.

Дисертаційна робота відповідає вимогам МОН України, які висуваються до дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата наук з державного управління, та відповідає “Порядку присудження наукових ступенів”, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567, а її автор – Леонова Олена Олегівна – заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата наук з державного управління за спеціальністю 25.00.02 – механізми державного управління.

Офіційний опонент,
професор кафедри економічної та фінансової політики
Одеського регіонального інституту державного управління
Національної академії державного управління
при Президентові України
доктор наук з державного управління, професор

М.М. Миколайчук

Підпис Миколайчука М.М. засвідчую:

Перший заступник директора
Одеського регіонального інституту державного управління
Національної академії державного управління
при Президентові України
кандидат наук з державного управління, доцент

М.П. Попов

16 травня 2019 р.